

Raïsa Zagnibida,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна)

Raisa Zagnibida,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department hotel-restaurant and resort business, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Raya_dm@ukr.net

УДК 316: 379.8

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ УЧНІВ ГІРСЬКИХ ШІЛ

Анотація. У публікації розкривається педагогічна діяльність фахівців у сфері дозвілля учнів у гірських школах Карпатського регіону України з соціально-педагогічних позицій, пропонується розгляд дозвілля як індикатора ефективного всебічного розвитку особистості і соціуму.

Провідним завданням публікації є визначити ключові напрями реалізації соціально-виховного вектора сфери дозвілля школярів та окреслити шляхи вдосконалення її діяльності.

Виробляючи систему методів дослідження, методологія вільного часу та дозвілля використовує такі науково-дослідницькі методи, як соціологічне опитування, аналіз документів, анкетування, спостереження (вільне, пряме, опосередковане, включене, контактне), соціометрія та ін.

Актуальність зазначеної проблеми полягає в тому, що дозвілля для школярів стає важливим засобом підвищення якості провідного виду діяльності – навчання, сприяє всебічному розвитку особистості. Автор вказує на те, що в сучасних умовах правильна організація вільного часу – одна з умов здійснення комплексного підходу до виховання. Адже в освітніх закладах дозвілля учнів входить до загальношкільної системи виховної роботи.

Дозвіллева робота покликана створювати повноцінне соціальне середовище для дітей та підлітків, задовольняти їхні індивідуальні запити й потреби, розвивати здібності, а в цілому – сприяти соціалізації й самореалізації особистості. За своїм змістом дозвіллева діяльність, організована у гірських школах Карпатського регіону виступає важливим компонентом повноцінного духовного й фізичного виховання учнів.

Наголошується, що дозвіллезнавство існує як особлива галузь наукового знання, її предметом є дозвілля як самостійний і значимий аспект духовної сфери людської діяльності.

Автор акцентує увагу на те, що психолого-педагогічні науки розглядають дозвілля як окремий вид життєдіяльності людини. Дозвіллева діяльність відрізняється від інших видів тим, що здійснюється відповідно до потреб індивіда з метою отримання задоволення.

Ключові слова: дозвілля, дозвіллева сфера, гірська школа, культурно-дозвіллева діяльність, вільний час, соціальне середовище.

ORGANIZATION OF SOCIAL-PEDAGOGICAL WORK IN THE FIELD OF MOUNTAIN SCHOOL STUDENTS' LEISURE

Abstract. The publication reveals the pedagogical activity of specialists in leisure activities of students in the mountain schools of the Carpathian region of Ukraine on the socio-pedagogical positions, and suggests the consideration of leisure as an indicator of effective comprehensive development of personality and society.

The main task of the publication is to determine the key areas for implementing the social and educational vector of the leisure activities of schoolchildren, outline ways to improve its activities.

By developing a system of research methods, the methodology of leisure time and leisure uses scientific research methods such as sociological survey, document analysis, questioning, observation (free, direct, indirect, included, contact), sociometrist, etc.

The urgency of this problem is that leisure for schoolchildren becomes an important means of improving the quality of the leading type of activity - training, contributing to the comprehensive development of the individual. The author points out that under current conditions the right organization of free time is one of the conditions for implementing an integrated approach to education. After all, in educational institutions of leisure students are included in the general school system of educational work. The leisure work is designed to create a complete social environment for children and adolescents, to meet their individual needs and needs, develop their abilities, and generally promote socialization and self-fulfillment of the individual. In its content leisure activities, organized in the mountains of the Carpathian region, are an important component of the full-fledged spiritual and physical education of the students.

It is noted that leisure science exists as a special branch of scientific knowledge its subject is leisure as an independent and significant aspect of the spiritual sphere of human activity. The author emphasizes the fact that psychological and

pedagogical sciences consider leisure as a separate type of human activity. The entertainment activity differs from other types in that it is carried out in accordance with the needs of the individual in order to obtain satisfaction.

Keywords: leisure, leisure sphere, mountain school, cultural and leisure activities, free time, social environment.

ВСТУП

Постановка проблеми. Проблема поліпшення якості дозвіллевої діяльності дітей в освітніх закладах та закладах позашкільної освіти на сьогодні є надзвичайно актуальною і соціально важливою. Оскільки всебічний і гармонійний розвиток людини є не лише високим соціальним ідеалом, а й необхідною умовою для вирішення завдань, що стоять на сучасному етапі розвитку окремої особистості зокрема та суспільства загалом. Адже організація змістовного та цілеспрямованого дозвілля має значний вплив на формування зростаючої особистості. Дослідження проблем та тенденцій розвитку вільного часу і дозвілля школярів у нових соціокультурних умовах в Україні, розкриття реального стану ціннісних орієнтацій зростаючої особистості є досить актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам становлення та розвитку дозвіллевого простору, проведення вільного часу та організації дозвілля молоді людини на сучасному етапі розвитку нашого суспільства присвячено низку досліджень зарубіжних та вітчизняних учених.

Питаннями дозвіллевої діяльності займаються науковці Р. Вайнола, А. Капська, О. Карпенко, Л. Міщик, В. Поліщук та інші. Методологічні аспекти проблеми соціалізації особистості досліджують І. Д. Бех, М. Боришевський, М. Лукашевич, І. Мигович, С. Савченко, С. Харченко та інші. Особливості соціально-педагогічної діяльності з дітьми та молоддю вивчають В. Бочарова, Р. Вайнола, Н. Заверіко, Л. Міщик та інші.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою статті є дослідження організації роботи педагогічних працівників у сфері дозвілля учнів у гірських школах Карпатського регіону України з соціально-педагогічних позицій, розгляд дозвілля як ефективного індикатора всебічного розвитку особистості і соціуму.

Завдання публікації – визначити провідні напрями, за якими реалізовується соціально-виховний вектор сфери дозвілля школярів, окреслити шляхи вдосконалення її діяльності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: під час роботи над публікацією використовувалися: метод історико-педагогічної ретроспективи для з'ясування еволюції поглядів науковців, педагогів, громадських діячів на організацію дозвіллевої діяльності підростаючого покоління; анкетування, бесіди, вивчення передового педагогічного досвіду, теоретичного аналізу, синтезу та узагальнення для виокремлення специфіки організації дозвіллевої діяльності у закладах освіти.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним із важливих напрямків розвитку сучасної системи освіти і виховання в Україні є вирішення проблеми педагогічно доцільної організації вільного часу зростаючої особистості та забезпечення її змістовного дозвілля. Організована на якісному рівні дозвіллева робота покликана формувати повноцінний освітній простір для успішної соціалізації та всебічного розвитку зростаючої особистості, задовольняти її індивідуальні запити й потреби, розвивати здібності, а в цілому – сприяти її соціалізації та самореалізації.

Дозвіллева робота з учнями освітніх закладів та закладів позашкільної освіти є важливою ланкою суспільного виховання підростаючого покоління. Саме тому вона підпорядковується таким загальним принципам виховання:

- суспільна спрямованість виховання;
- здійснення комплексного підходу у вихованні;
- зв'язок виховання з життям і досвідом дітей;
- виховання особистості в колективі;
- єдність вимогливості і поваги до вихованця;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей та іншим.

Однозначного визначення поняття «дозвілля» не існує. Існує декілька підходів до його трактування. Один із них визначає діяльнісний підхід, завдяки якому повніше розкривається структура та внутрішні механізми дозвілля. З цього погляду, дозвілля – «це сукупність різних видів діяльності, якими індивід займається за власною волею: відпочинок, розваги, підвищення майстерності, освіта, участь у житті суспільства тощо» [1]. Потенціал дозвілля надає великі можливості для формування моральних потреб особистості. Разом з тим дозвіллева діяльність має дефіцит позитивних моральних орієнтирів.

Дозвілля – це особлива сфера соціалізації дітей, у якій природно реалізуються їхні інтереси і потреби, особистісні і соціальні амплуа, розвивається активність, творча ініціатива, здійснюється пошук нових ціннісних орієнтирів шляхом вільного вибору видів діяльності» [1]. Окрім того, дозвілля – це набагато більше, ніж просто вільний час або перелік видів діяльності. Дослідник М. Каплан вказує на те, що «дозвілля слід розуміти як центральний елемент культури, що має глибокі й складні зв'язки з загальними проблемами навчання, роботи, сім'ї, політики» [5].

Для більш детальної конкретизації та узагальнення поняття «дозвілля», необхідно визначитися із розумінням терміну «вільний час». Під вільним часом школярів ми розуміємо частину позанавчального часу без врахування його затрат на виконання домашнього завдання та побутово-фізіологічних потреб. Дозвілля – це частина вільного часу, заповнена заняттями розвиваючого характеру, що охоплюють пізнавальну, творчу, фізичну та розважальну сфери. Добре організована дозвіллева діяльність дітей – це наявність улюблених видів занять, які приносять найбільше задоволення і впливають на формування особистості. Загалом організація вільного часу школярів – важлива і складна проблема як для організаторів позашкільної освіти, соціальних служб, громадських організацій, органів місцевого самоврядування, так і для батьків та самих учнів.

Дозвілля – це час, вільний від навчання та праці (вільний час), який люди можуть використовувати за своїм бажанням. У дозвіллі виділяють:

- активну творчу діяльність;
- самоосвіту;
- культурне (духовно-моральне сприйняття інформації під час читання газет, журналів, відвідування кіно, театрів тощо);
- заняття спортом;
- хобі;
- спілкування з іншими людьми тощо.

Дозвілля є предметом вивчення дозвіллезнавства, як самостійний і значимий аспект духовної сфери людської діяльності. У такому форматі воно виступає проблемою для обговорення не тільки вузькопрагматичних фахівців, а стає доступним для широкого кола громадськості. Адже за твердженням О.Семашка, «дозвілля – це сукупність видів діяльності, призначених для задоволення фізичних, духовних та соціальних потреб людей у вільний час» [12].

Виробляючи систему методів дослідження методологія вільного часу та дозвілля, використовує загальноприйняті та специфічні науково-дослідницькі методи. До загальноприйнятих відносимо соціологічне опитування, аналіз документів, анкетування, спостереження (вільне, пряме, опосередковане, включене, контактне), соціометрія та ін.

Під специфічними методами вивчення сфери дозвілля розуміємо сукупність дій, спрямованих на ефективне досягнення мети дослідження. Ця група методів доповнює основні методи і допомагає якнайповніше вивчити предмет дослідження, зрозуміти сутність дозвіллевої діяльності. До них відносяться такі, як:

- *методи організації художньо-творчої діяльності*, що складаються з постановки перед групою, що вивчається, творчого завдання, організації серед учасників творчої співдружності та розподілу творчих обов'язків, творчого змагання;
- *методи організації рекреаційно-гедоністичної діяльності* – проведення дослідницької, експериментальної роботи в ігровій формі, де наявні інтрига, комедійність, гостросюжетність, яскравість, незвичайність;
- *методи культурно-дозвіллевого спілкування* – коли дослідник використовує такий вид культурно-дозвіллевої діяльності, як вільна товариська бесіда, що будується на інтересі і має такі особливості, як доступність, відкритість, зацікавленість, поміркованість, емоційність;
- *метод організації життя*, повсякденної діяльності передбачає залучення респондентів до цільової діяльності, спрямованої на активізацію культурно-дозвіллевого середовища. Це широке залучення людей до обговорення та вирішення практичних питань культурного та громадського життя, актуальних для більшості проблем сьогодення. Досвід такого роду, спрямований на вивчення громадської думки телеглядачів та радіослухачів, нагромаджено засобами масової інформації [10].

Через свою багатогранність сфера дозвілля учнів гірських шкіл займає пріоритетне місце в сучасній системі виховання освітніх закладів, які розташовані у важкодоступних гірських регіонах, позаяк у них найбільш повно акумулюються та відтворюються народні традиції, звичаї, свята, обряди, народні промисли та ремесла, декоративно-ужиткове мистецтво та фольклор. Разом з тим, непоодинокими є спроби комерціалізації дитячого дозвілля, що в кінцевому результаті може призвести до позбавлення дітей з малозабезпечених та соціально незахищених сімей можливості відвідувати заклади позашкільної освіти. Непоодинокими є факти, коли керівники об'єднаних територіальних громад обмежують видатки на фінансування цих установ, що ускладнює їх роботу, а в подальшому може призвести до закриття. Водночас на цьому тлі з'явилося безліч комерційних комп'ютерних та інших клубів, де діти та підлітки за плату мають доступ до ігор, зміст яких ніким не контролюється [15].

Для вирішення окреслених завдань розроблена ціла низка загальнодержавних, галузевих та регіональних програм, стратегій розвитку, освітніх концепцій тощо («Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» (2012), «Молодь і дозвілля» (2014) та ін.). Зазначені нормативні документи засвідчують важливість окресленої проблеми та підтверджують соціальне значення дозвілля, яке за сучасних умов розвитку нашого суспільства постає необхідною частиною життя молодої людини. Суттєво зростає роль та цінність організованого дозвілля й для дорослого населення, особливо для студентів, педагогів, батьків.

У цьому контексті особливого значення набуває педагогічно доцільна організація дозвілля щодо запобігання негативним проявам у поведінці дітей та підлітків, що мають місце у сучасному суспільстві (алкоголізм, тютюнопаління, наркоманія, комп'ютерозалежність, проституція та інше).

Однією з причин породження вказаних явищ є дитяча бездоглядність, незайнятість школярів у післянавчальний час. Тому педагогічно виважений, на належному рівні організований, вільний час школярів, – є однією з умов здійснення комплексного підходу до виховання. Позаяк в освітніх закладах дозвілля учнів входить до загальношкільної системи виховної роботи, організоване дозвілля для школярів стає важливим засобом підвищення якості провідного виду діяльності – навчання, а у комплексі – сприяє їх всебічному і гармонійному розвитку.

Проблема дозвілля школярів є об'єктом вивчення багатьох наукових дисциплін. Відповідно виокремилися соціологія дозвілля, психологія дозвілля, педагогіка дозвілля та інші, які стали поштовхом до виникнення особливої галузі наукового знання – дозвіллезнавство, яка інтегрувала здобутки та проблеми означених напрямів дослідження.

Дозвіллезнавство існує як особлива галузь наукового знання, її предметом є дозвілля як самостійний і значимий аспект духовної сфери людської діяльності [2].

Психолого-педагогічні науки розглядають дозвіллеву діяльність як окремих вид життєдіяльності людини, яка відрізняється від інших видів тим, що здійснюється відповідно до потреб індивіда з метою отримання задоволення. Предметом реалізації дозвілля є *культурно-дозвіллева діяльність*, що поділяється на:

- дозвіллеву діяльність (споживання, відтворення та творення культурних явищ);

- організаційно-культурну діяльність (організація соціокультурного простору, створення культурно-дозвіллевих ситуацій, в межах яких відбувається процес дозвілля) [2]. Крім цього, дозвіллеву діяльність поділяють на культурну і антикультурну, асоціальну, а в гіршому випадку – злочинну. Основні розбіжності між цими видами дозвіллевої діяльності полягають у тому, що культурно-дозвіллева діяльність спрямована на розвиток особистості, створення цінностей, які схвалює суспільство, а антикультурна дозвіллева діяльність, навпаки, – спрямована на руйнування особистості [4]. Такого виду діяльність суперечить морально-духовній суті людини і призводить до знищення усього внутрішнього духовного світу особистості. Проте, лише в культурно-дозвіллевій діяльності є елементи творчості, коли людина із суб'єкта споживання перетворюється на суб'єкт творення. Тобто чим більш організованим та затребуваним стає життя особистості, що не зводиться до утилітарних видів діяльності, тим більше підстав говорити про культурне дозвілля як таке.

Дозвіллева діяльність за своїм змістовим наповненням виступає важливою ланкою повноцінного духовного й фізичного розвитку особистості. Реалізація цього інтегрованого виду діяльності передбачає певні зміни у діяльності всього шкільного колективу, системі виховної роботи, взаємодії школи, позашкільних закладів освіти, батьків та представників громадськості, які в комплексній взаємодії спрямовані на всебічний та гармонійний розвиток особистості.

Психологічною основою особистісного зростання в дозвіллевій діяльності виступає процес створення позитивних емоцій, що сприяє максимальному прояву творчих здібностей, зняття напруги. За педагогічну основу слугують інноваційні форми, методи та технології освітньої діяльності. В процесі організованого дозвілля, зазвичай, інтегруються три аспекти: пізнавальний, виховний і розважальний.

Самобутня дозвіллева діяльність входить до однієї з головних природно-історичних сфер життя української нації. Виплекана на світоглядних ідеях національної єдності, гуманізму, товариської взаємодопомоги та милосердя, вона увібрала в себе весь багатовіковий досвід життєвої мудрості, надбання народної педагогіки й виступає як прояв духовного життя, потяг до пізнання та творчості, до емоційного самовираження у звичаях, традиціях, святах та обрядах за умов вільного часу, у площині громадської та родинно-побутової діяльності.

Дозвіллева діяльність розглядається у широкому розумінні як виявлення суспільних відносин, форма розвитку суспільства, а у вузькому:

- як певний спосіб життєдіяльності людини, спосіб її самоствердження та спілкування (О. Диба, А. Жарков);
- як процес активного засвоєння особистістю суспільних та виробничих відносин, що залежить від інтересів і потреб, її політичного, культурного та морального розвитку (А. Жарков, В. Чижиков);
- як підсистема духовного та культурного життя суспільства, що поєднує в собі соціальні інститути, які забезпечують поширення та засвоєння культурних цінностей з метою формування творчої особистості (О. Золотарьова, М. Максютін, О. Пальцева) [8].

Дозвіллева діяльність є суттєвим важелем соціалізації зростаючої особистості. Кожен етап історичного становлення та розвитку збагачував її рисами національної самобутності та насичував здобутками світової духовної культури. Саме тому дозвіллева сфера школярів, які навчаються в Новій українській школі повинна базуватися на національних та загальнолюдських цінностях, національно-культурній ідентичності.

Організація дозвілля – це спрямована діяльність вихователів, соціальних аніматорів та самої особистості, а також освітніх і соціокультурних інститутів (навчальних закладів, музеїв, дозвіллевих центрів, гуртків, клубів, театрів, кінотеатрів, оздоровчих та спортивних закладів тощо), яка передбачає керівництво, планування та змістове, методичне, інформаційне, кадрове, матеріальне забезпечення умов для активного відпочинку [14]. Вирішення зазначених завдань, окрім освітніх, вбирає низку інших проблем, пов'язаних із діяльністю та спроможністю місцевої влади, зі станом економіки і медицини, розвитком закладів культурно-дозвіллевого сектору.

Реалії життя вимагають розробки і впровадження нових наукових підходів до дослідження особливостей цього соціального явища, його змісту, принципів і специфіки функціонування. Актуальним стає також визначення ефективності інноваційних технологій дозвілля, поліваріантних способів організації культурно-дозвіллевої діяльності як учнів, так і всього населення віддаленого гірського села. Тому що добре продумана організація дозвіллевої діяльності має великий вплив на формування особистості у дитячому віці.

Соціально-виховне значення дозвілля полягає в тому, що воно віддзеркалює сутність навколишнього середовища, традицій, історичних нашарувань та має позитивний потенціал щодо удосконалення взаємодії з соціумом.

Освітній характер дозвілля полягає в усвідомленій потребі особистості розширити свої знання та набути нових умінь і навичок для здійснення успішної діяльності та для підвищення культури життєдіяльності в цілому. Дозвілля стає складовою безперервної освіти, так як самоосвітня діяльність виступає необхідною умовою успішності та ефективності будь-якої з форм дозвілля. До провідних закладів, які успішно реалізують освітню функцію дозвілля відносимо – музеї, бібліотеки, інтелектуальні клуби, інтерактивні кінотеатри тощо, що в комплексі сприяє розвитку особистості.

Виховна функція дозвілля визначається пріоритетами особистості у виборі форм дозвілля. Різні форми організації дозвілля (ігри, фізична культура та спорт, екскурсії та прогулянки, заняття в гуртках, творча та прикладна діяльність, свята) мають латентний виховний характер, оскільки в опосередкованій формі формують духовність, моральність, етичні якості особистості, розвивають ціннісні орієнтації.

Педагог-гуманіст В. Сухомлинський, висуваючи вимоги до вчителя, одним з основних його умінь уважав уміння проникнути в духовний світ дитини, пов'язуючи вільний розвиток особистості з правильною організацією її життєдіяльності, ураховуючи фактор вільного часу [13].

Всебічний і гармонійний розвиток людини є не лише високим соціальним ідеалом, а й необхідною умовою для вирішення завдань, що стоять на сучасному етапі розвитку суспільства. Проблема поліпшення якості дозвілєвої діяльності дітей у закладах освіти є на сьогодні актуальною і соціально важливою.

Потреби життєдіяльності особистості, яка проживає у віддаленому селі чи місті, необмежений вплив гірського середовища, вимагають застосування нових підходів до оновлення змістового наповнення, добору інноваційних принципів і методів організації дозвілля.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, ефективність організації соціально-педагогічної роботи у дозвілєвій сфері залежить від ефективного використання багатого освітнього та виховного потенціалу дозвілля. Адже під час дозвілля учні реалізують особистісні потреби і займаються улюбленою діяльністю, що приносить задоволення. Змістовність дозвілля є своєрідним культурним індикатором сучасного суспільства, який визначає духовний та естетичний розвиток як окремої особистості так і соціуму загалом.

Подальші наукові розвідки пов'язуємо з дослідженням інноваційних форм організації дозвілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Безпалько О.В., Годлевська А.І., Ірза Г.О., Капська А.Й., Карпенко О.Г. Молодь і дозвілля: теорія, методика і практика роботи з підлітками та молоддю за місцем проживання / Український науково-дослідний інститут проблем молоді. Київ: А.Л.Д., 1996. 208 с.
- [2] Бочелюк В.Й., Дозвілєзнавство: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
- [3] Бойчев І. І. Підготовка майбутнього вчителя до організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Одеса, 2005. 21 с.
- [4] Воловик А. Ф. Педагогика досуга : учеб. пособие. Москва : Флинта, 1998. 240 с.
- [5] Каплан М. Основные модели досуга. М.2008. 198 с.
- [6] Ковальчук Т. І. Організація роботи у сфері дозвілля: інформаційна складова: монографія. Чернівці : Видавець Лозовий В. М., 2013.536 с.
- [7] Пашченко Д. І. До організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнівської молоді. Київ : А. Л. С. Д., 1998. 79 с.
- [8] Піча В. М. Культура вільного часу: філософсько-соціальний аспект. Київ : Світ, 1990. 152 с.
- [9] Попов В. В. Культурно-досуговая деятельность в контексте научного исследования: монография. Тюмень, 2004. 176 с.
- [10] Рыбка Н. М. Єдиний освітній простір як інтегративна система: соціально-філо-софський аналіз: автореф. дис..... канд. філос. наук: 09.00.03. Одеса, 2005. 24 с.
- [11] Родинна педагогіка: навчальний посібник / А.А. Марушкевич, В.Г. Постовий, Т.Ф. Алексеєнко та ін. Київ : Видавець ПАРАПАН, 2002. 216 с.
- [12] Соціологія культури: навч. посібник / за ред. О.М.Семашка, В.В. Пічі. Київ: Каравела, Львів: Новий світ 2000, 2002. 334 с.
- [13] Сухомлинський В. О. Наші традиції. Вибр. твори : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1977.Т. 4. 1977. С. 79–88.
- [14] Цимбалюк Н.М. Інституціональна модернізація культурно-дозвілєвої сфери в Україні: дис... д-ра соціол. наук: 22.00.04. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2005. 40 с.
- [15] Chervinska Inna. Mountain School of the Ukrainian Carpathians: Problems and Prospects of Development. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Vol 1, No 2-3 (2014). pp. 28-33. DOI

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bezpalko O.V., Godlevskaya A.I., Irza G.O., Kapskaya A.Y., Karpenko O.G. Youth and leisure: theory, methodology and practice of working with adolescents and youth at their place of residence / Ukrainian research and development of youth problems. K. : A.L.D., 1996. 208 s. (in Ukrainian)
- [2] Bochelyuk V.Y. Recreation: a textbook. K. : Center for Educational Literature, 2006. 208 p. (in Ukrainian)
- [3] Boichev I. I. Preparation of the future teacher for the organization of cultural and leisure activity of students: author's abstract. dis for obtaining sciences. Degree Candidate ped Sciences: spec. 13.00.04 "Theory and methodology of vocational education". Odessa, 2005. 21 p. (in Ukrainian)
- [4] Volovik A.F. Pedagogy of leisure: study. Allowance. M.: Flint, 1998. 240 p. (in Russian)
- [5] Ignatiev O.L. Leisure activity as an important component of aesthetic education of students. NNI 2015. No. 7. Ch. 1. P.58-65. (in Russian)
- [6] Kovalchuk T. I. Organization of work in the field of leisure: information component: monograph. Chernigov: Publisher Lozovy V.M. 2013.536 p. (in Ukrainian)
- [7] Paschenko D.I. To organize educational and leisure activities of student youth. K. A. L. S. D., 1998. 79 p. (in Ukrainian)
- [8]. Picha V.M. Culture of free time: the philosophical and social aspect. K.: World, 1990. 152 pp. (in Ukrainian)
- [9]. Popov VV Cultural and leisure activities in the context of scientific research: monograph. Tyumen, 2004. 176 p. (in Russian)
- [10]. Rybka N. M. The unique educational space as an integrative system: social-philosophical analysis: Author's abstract. dis ... Candidate Philosophy Sciences: 09.00.03. Odessa, 2005. 24 p. . (in Ukrainian)
- [11]. Family Pedagogy: Textbook / A.A. Marushkevich, V.G. Postavy, T.F. Alekseenko and others. K. : Publisher PARAPAN, 2002. 216 p. (in Ukrainian)
- [12]. Sociology of Culture: Teach. manual / ed. O.M.Semashka, V.V. Ovens K. : Caravel, Lviv: New World 2000, 2002. 334 pp. (in Ukrainian)
- [13]. Sukhomlinsky V.O. Our traditions. Vibrate works: in 5 t. K.: Rad. Shk., 1977.T. 4. 1977. S. 79-88. (in Ukrainian)
- [14] Tsybaliuk N.M. Institutional modernization of cultural-leisure sphere in Ukraine: dis ... dr sociol. Sciences: 22.00.04. Kyiv National University. Taras Shevchenko. K., 2005. 40 p. (in Ukrainian)
- [15] Chervinska I. Mountain School of the Ukrainian Carpathians: Problems and Prospects of Development. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Vol 1, No 2-3 (2014). Pp. 28-33. (in Ukrainian)